

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשל"ז

(הנחה בלתי מוגה)

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמרי. וידועים דיוקי רבותינו נשיאינו בזה², דצריך להבין מש"נ כאן וידבר אלקים, הרי מ"ת הי' גילוי נפלא, וכמ"ש בהתחלת עשה"ד אנכי הוי' אלקיך³, שלפני אלקיך (שהוא בדוגמת מש"נ וידבר אלקים) נאמר הוי', והיינו, שבעת מ"ת הי' גילוי שם הוי', שם המיוחד ושם המפורש (שלמעלה משם אלקים), ולפני הוי' נאמר אנכי, שהי' אז גילוי בחי' אנכי מי שאנכי, ולא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל⁴ (שלמעלה גם משם הוי'). ואעפ"כ נאמר בהתחלת עשה"ד וידבר אלקים דוקא, ששם אלקים הוא למטה מאנכי ולמטה מהוי' (בדוגמת אלקיך שלמטה מהם כנ"ל), שענינו גבורה וצמצום⁵. וכן צריך להבין בתוכן עשה"ד, שלכאורה הם דברים פשוטים⁶, שעל רובם אפשר לומר ע"ד מ"ש בגמרא⁷ עה"פ⁸ מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו כו', אלמלא לא ניתנה תורה (ח"ו⁹) היינו למידין כו' מנמלה כו', להיותן מצוות שכליות, כמו כבוד את אביך ואת אמך¹⁰, ועד שאפילו הדיבור דאנכי הוי' אלקיך גו' הוא מצוה שכלית, וכפי שמבאר הכתוב טעם הדבר, אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וכדרשת רז"ל¹¹ על מנת כן הוצאתיך מארץ מצרים כו'. ויתירה מזה, שיש ביניהם ציוויים בענינים כאלו שמושללים לגמרי אצל האדם, ואופן הנהגת האדם והזהירות בהן היא בפשטות, כמו לא תחמוד¹², ואעפ"כ נאמרו בעשה"ד ענינים אלו דוקא. ודיוק זה מתחזק עוד יותר ע"פ דרשת רז"ל¹³ עה"פ את כל הדברים האלה, שבשעה שנגלה הקב"ה בסיני ליתן תורה לישראל מסר לו כל התורה כולה עד לכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כו', והרי בין כל הענינים שניתנו בשעת מ"ת ישנם ענינים הכי נעלים שיש בהם הבנה והשגה עמוקה ביותר, וא"כ מדוע נאמרו בגלוי דברים פשוטים דוקא, שרובן הן מצוות שכליות. ונוסף לזה צריך להבין בכללות עשה"ד, דהנה, ענין התורה נוגע בכל העולמות, וכדאיתא בזהר¹⁴ אסתכל באורייתא וברא עלמא, דקאי על כללות

(1) יתרו כ, א.

(2) ראה אה"ת יתרו ע' תקפו. ע' תתקי. רד"ה וידבר אלקים תרע"ד ותרע"ה (המשך תרע"ב ח"א ע' תסט. ח"ב ס"ע תתקצד [ח"ג ע' תרמה. ח"ה ע' אישנה]). ד"ה הנ"ל עטר"ת, תרפ"ח, תרצ"ו (סה"מ עטר"ת ע' תמה. תרפ"ח ע' קכו. תרצ"ו ע' 72).

(3) יתרו שם, ב.

(4) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א.

(5) לקו"ת פינחס פ, סע"ב. וראה ד"ה בשעה שהקדימו שנה זו פ"ב (לקמן ס"ע תקג).

(6) ראה תניא שעהויה"א רפ"ו. ובכ"מ.

(7) לקו"ת במדבר יב, ג. טו, ג. ובכ"מ.

(8) עירובין ק, סע"ב.

(9) איוב לה, יא.

(10) ראה לקו"ש ח"ג ע' 890 הערה 12.

(11) יתרו שם, יב.

(12) שמור"פ פ"ט, ג.

(13) יתרו שם, יד.

(14) ראה חגיגה ג, ב. שמור"ד פכ"ח, ו. שם

רפמ"ז. לקו"ת שם (טו, ג). ד"ה בשעה שהקדימו הנ"ל (לקמן ע' תקה).

(15) ח"ב קסא, סע"א ואילך.

ההשתלשלות שהתהוותה מהתורה, ועד"ו איתא במד"ר בתחלתו¹⁶ עה"פ¹⁷ ואהי' אצלו אמון גו', אומן, התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה כו', דיפטראות ופינקסאות יש לו כו', כך הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם כו', שמזה מובן שענין התורה נוגע בכל העולמות, גם בשמים וארץ עליונים. ואעפ"כ, הנה כל המצוות דעשה"ד הם בעינינים שקיומן שייך למטה דוקא¹⁸, במקום שעליו נאמר למצרים ירדתם כו' אב ואם יש לכם, כלשון הגמרא¹⁹ בסוגיא דמ"ת. ועד שאפילו דיבור הראשון, אנכי הוי' אלקיך שתוכנו הוא מצות האמונה, שייך רק לאחרי ירידת הנשמה בגוף, שהרי אפילו לאחר ירידת הנשמה למטה אמרו רז"ל²⁰ דאע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזי, היינו, שאצל מזל הנשמה ישנו ענין הראי' באלקות, ומכש"כ וק"ו שכן הוא לפני ירידתה בגוף, כאשר כל נשמתא ונשמתא הווה קיימא בדיוקנאה קמ"י מלכא קדישא²¹, שאז בודאי ישנו ענין ראיית הנשמה באלקות, ובמילא לא שייך ענין האמונה, אלא דוקא לאחר ירידתה בגוף, אזי אפשר לקיים הציווי דאנכי גו'.

(ב) וכיאוור הענין הוא, דהנה, בלימוד התורה (גם בלימוד כפשוטו) יש כמה מדריגות. יש מי שלא ידע מאי קאמר ואעפ"כ מברך ברכת התורה²², שזהו בלימוד תושב"כ. ולמעלה מזה הוא לימוד התורה באופן דחכמתכם ובינתכם²³, הבנה והשגה. ועד שישנו אופן לימוד התורה שעליו נאמר²⁴ יעשה למחכה לו, כדאיתא בזהר²⁵ אלין אינון דדחקין למלה דחוכמתא ודייקין ליה ומחכאן ליה למנדע ברירא דמילה, שעיי"ו נמשך הגילוי דעין לא ראתה אלקים זולתך (שנאמר בתחלת הפסוק). ומבואר בהמשך תער"ב²⁶, שבלימוד בעיון באופן דדחקין למלה דחוכמתא ודייקין ליה כו' (שלימוד כזה הוא גם בנגלה דתורה), ישנה תועלת משולשת, הא', ידיעת אמיתית חכמתו ית', והיינו, שנוסף לכך שדוקא כשלומד בעיון אזי יודע החכמה בדיוק, משא"כ כשלומד באופן שטחי, הנה אע"פ שידע מאי קאמר, מ"מ, חסרה אצלו הבנת והשגת הענין ואינו יודע אותו לבוריו ותכליתו, ודוקא ע"י יגעת (דזהו"ע דחקין למלה דחוכמתא ודייקין ליה) אפשר להיות ומצאת²⁷, שיבוא לשלימות הבנת הענין בנידון זה וידע בדיוק ובשלימות כל פרטי הענין, הנה נוסף לזה, ע"י הבנתו בפרטי הענין בא לידיעת אמיתית החכמה העליונה, שזהו"ע התורה, שהיא חכמתו של הקב"ה. ומעלה הב', שבא אל אמיתית נקודת רצה"ע שבכל מצוה. דהנה, לימוד מביא לידי מעשה²⁸, קיום המצוות, שענינים רצה"ע, וכלשון ברכת המצוות

(22) ראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב-יג. וש"נ.

(23) ואתחנן ד, ו.

(24) ישעי' סד, ג.

(25) ח"א קל, ב.

(26) פשט"ג (שם) פשט"ג ואילך [ע' א'ז

ואילך].

(27) ראה מגילה ו, ב.

(28) קידושין מ, ב.

(16) ב"ר פ"א, א.

(17) משלי ח, ל.

(18) ראה המשך תער"ב פשט"ב (ח"ב ע' תשמג

[ח"ג ע' איה ואילך].

(19) שבת פח, ב.

(20) מגילה ג, א. סנהדרין צד, א.

(21) ראה זח"ג קד, ב. זח"א צ, סע"ב. רכז, ב.

רלג, ב. זח"ב צו, ב. זח"ג סא, ב (הערת כ"ק אדמו"ר

שליט"א בכה"מ תרצ"ו ע' 62). ועוד.

אשר קדשנו במצותיו וצונו, היינו שהמצוות הם רצונו של הקב"ה. ועי"ז שדחקין למלה דחוכמתא ודייקין ל"י, אזי יודע פרטי הדינים והמצוות לתכליתם ולבוריים איך הוא רצה"ע שיהי' המעשה. ומעלה הג', שבא אל ענין המעשה (שהמעשה הוא העיקר²⁹) לקיים רצה"ע האמיתי כמו שהוא כו', כי דוקא עי"ז שמדייק בפרטי ההלכות ויודע אותן לבוריין, ובאופן דיגעת ודחקין למלה דחוכמתא כו', אזי אפשר לקיים המצוה בתכליתה ובשלימותה במעשה בפועל.

ג) אך אעפ"כ אמרו רז"ל³⁰ כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו, היינו, שהענין שהקב"ה קורא כנגדו הוא לא רק בלימוד תושבע"פ (שונה) שצ"ל בהבנה והשגה דוקא, וכשאינו מבין אינו יוצא ידי חובתו (כדאיתא במג"א³¹ ובשור"ע אדמו"ר הזקן³²), אלא גם בקורא בלבד, בלימוד תושב"כ, הנה מצד עצם קריאת האותיות שבתורה, אפילו כשאומר האותיות בלי הבנה כדבעי, עד שקורא כפשוטו ואינו מבין כלל, הנה גם אז הקב"ה קורא כנגדו, ועד שאמרו³³ מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן כו', שזהו לפי שהקב"ה קורא כנגדו. וכמו בקיום המצוות, דאע"פ שקיום המצוות יכול להיות בכמה אופנים, החל מעשיית המצוה כפשוטה, בהידור, והידור דהידור כו', ועד לכוונת המצוה, הרי איתא בתניא³⁴ שאם כיוון בכל כח כוונתו ולא קיים המצוה בפועל, לא יצא ידי חובתו, כי חסר עיקר ענין המצוה, שהוא המעשה, משא"כ כשקיים המצוה במעשה בפועל ולא כיוון בה, קיים המצוה, כי המעשה הוא העיקר. והיינו, שגם אם חסר אצלו היגיעה והדיוק בזה, ועד שחסרה נקודת פנימיות החכמה והרצון שיהי' המעשה בשלימות עם הכוונה שבו, הנה מ"מ המעשה הוא העיקר.

ויתירה מזה, כמבואר בהמשך תער"ב³⁵ ובכ"מ, שיש יתרון מעלה בקריאה דתורה (כל הקורא כו') על העיון דתורה (אינון דדחקין למלה דחוכמתא כו'). דאע"פ שדוקא כשמדייק בלימודו בהבנה והשגה, אזי בא אל הנקודה הפנימית דהחכמה ורצה"ע בכל הפרטים ובשלימות (כנ"ל), מ"מ, הרי כל זה הוא רק ההשגה והידיעה והיגיעה שלו כפי שהוא משיג, ולכן, הנה מבלי הבט על גודל העילוי שבענין דדחקין למלה דחוכמתא, הרי זה ענין שתלוי בשלימות האדם, ת"ח שקורא ושונה, ולכן, מה שנמשך ע"י לימודו הוא רק כנגדו, לפי ערך לימודו של התנא ואמורא והתלמיד ותיק. משא"כ בקריאת האותיות שבתורה כמו שהם, הרי אותיות אלו אינם דברי עצמו, אלא הוא קורא אותן הדברים שיצאו מפי הקב"ה, וכמ"ש תען לשוני אמרתך גו'³⁶ ואשים דברי בפיך גו'³⁶, ובאופן כזה הקב"ה קורא כנגדו, שגם עכשיו חוזר ואומר מחדש תיבות ואותיות אלו כמו בפעם הראשונה.

33) ברכות כב, א. וראה תו"א יתרו סז, ב.

34) רפ"ח.

35) תהלים קיט, קעב. וראה תו"א שם. לקו"ת

שה"ש מד, ב.

36) ישעי' נא, טז.

29) אבות פ"א מ"ז.

30) תדבאר רפ"ח. ילקוט שמעוני איכה רמז

תתרלד.

31) אר"ח ס"ג סק"ב.

32) אר"ח שם ס"ב. ה' ת"ת שם ס"ג.

ד) אמנם גם לאחרי משנת"ל שבקריאת האותיות (כל הקורא כו') יש מעלה גם לגבי אופן הלימוד דמאן דדחקין למלה דחוכמתא, לפי שעיון והבנת והשגת התורה היא רק עבודת הנברא, ואילו האותיות שקורא הם דבר הוי' ממש, עדיין צריך להבין מה שהקריאה היא בדברים פשוטים דוקא (שזהו ע"ד התחלת עשה"ד בוידבר אלקים דוקא).

אך הענין הוא, דהנה, מצד ציווי הקב"ה ההמשכה היא בכחינת רצון וחכמה, עד שמזה נשתלשלו (ובלשון התניא³⁷ שנשתלשלו מהן) הכחות דרצון וחכמה כמו שהם באדם למטה, דאתם קרויין אדם³⁸ ע"ש אדמה לעליון³⁹. אמנם ישנו ענין שלמעלה מבחינת הרצון וחכמה העליונה, שזהו מה שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁰, שזהו ענין שלמעלה מקושיות כו', כמאמר רבינו הזקן⁴¹ אויף אַ תאוה איז קיין קשיא, והוא למעלה מבחינת הרצון דמצוות, ועאכו"כ למעלה מבחינת חכמה, כולל גם פנימיות החכמה, דאע"פ שפנימיות אבא פנימיות עתיק⁴², הרי ידוע⁴³ שאינו דומה פנימיות עתיק כמו שמתלבש בפנימיות אבא לפנימיות עתיק כמו שהוא במקומו, ועאכו"כ שאינו דומה לענין דנתאוה שלמעלה מטעם וקושיות כנ"ל.

והנה ענין הדירה (שלוה נתאוה הקב"ה) הוא בתחתונים דוקא, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו (כמ"ש רבינו הזקן בתניא⁴⁴), שדוקא מתחתון זה עושים דירה לו ית' (ועי"ז נמשך אח"כ הענין דנתאוה גם ברצון וחכמה כו'). וזהו מה שעיקר המצוה הוא המעשה שבה, אף שענין הכוונה הוא נעלה יותר, כיון שעשיית הדירה היא ע"י תחתון שאין תחתון למטה ממנו, שזהו ענין המעשה דוקא. וע"ד המבואר בהמשך וככה⁴⁵ שתענוג הנברא אינו דומה לתענוג הבורא שהוא באי"ע, ותענוג הבורא נמשך דוקא ע"י שאמרתי ונעשה רצוני⁴⁶, בקיום המצוות במעשה בפועל, שעיי"ז מתמלאת תאוה הקב"ה כביכול שתהי' דירה בתחתונים, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו.

ובזה יובן הענין שעשה"ד הם דברים פשוטים דוקא, ששייכים רק במקום שעליו נאמר למצרים ירדתם כו' אב ואם יש לכם, ועד שצריך לשלול הענין דלא תחמוד גו', שזהו תחתון שאין תחתון למטה ממנו, ששם דוקא נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. וכיון שהכח לברר את התחתון הוא דוקא ממהותו ועצמותו כו' שאינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו⁴⁷, לכן התחלת עשה"ד היא וידבר אלקים, שהו"ע הגבורה⁴⁸, כיון שזוהי גבורה הכי גדולה, שיומשך מבחינת עצמות ומהות עד

(37) רפ"ג. המשך תרס"ו ע' צה [קכז] אילך. סה"מ

תרצ"ו ע' 9.

(44) פל"ו.

(45) תרל"ז פי"ב (סה"מ תרל"ז ח"ב ס"ע תיב ראלך).

(46) ספרי ופרש"י פינחס כח, ח. ועוד.

(47) תניא אנה"ק ס"כ (קל, סע"א ואלך).

(48) ראה גם ד"ה וידבר אלקים בלקו"ת במדבר

טו, ג ואלך.

(37) רפ"ג.

(38) יבמות סא, רע"א.

(39) עשרה מאמרות (לרמ"ע מפאנו) מאמר אם

כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. שא, ב. ובכ"מ.

(40) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ד ספ"ג.

במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. ובכ"מ.

(41) המשך תרס"ו ס"ע ז [ז] ואלך.

(42) ראה פרי עץ חיים שער הקי"ש רפט"ו. רמ"ז

לזח"ג רס, ב. לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ.

לתחתון שאין תחתון למטה ממנו. ואף שהמשכת (כח) העצמות למטה (בתחתון וענינים פשוטים) היא בהעלם, הרי בנוגע לעצם, לא נוגע ענין הגילוי, וכידוע תורת הבעש"ט⁵⁰ (בשם הרס"ג) דכשאתה תופס במקצת מן העצם אתה תופס בכולו, ומבואר בהמשך תער"ב⁵¹ שמקצת מן העצם פירושו כמו שהעצם בא בהתעלמות, וגם אז ה"ה תופס בכולו, שזהו מפני שלעצם לא נוגע ענין הגילוי. ועד"ז גם בהחילוק שבין המשכת העצם כאשר וירד הוי' על הר סיני⁵² במ"ת בפעם הראשונה, לכמו שהוא במ"ת בששה בסיון בכל שנה ושנה, ובמ"ת בכל יום, ועאכו"כ כמו שהוא בזמן הגלות, וגם בלימוד התורה באופן דלא ידע מאי קאמר, וכן במצוות במעשה בלא כוונה (שדוקא שם הו"ע הדירה בתחתונים), שהחילוק הוא רק בענין הגילוי, שאינו נוגע להעצם כו'.

ה) **וזהו** כללות ענין נתינת התורה למטה דוקא, וכמ"ש⁵³ לא בשמים היא, אלא למטה דוקא, וכמ"ש הרמב"ם⁵⁴ לפסק הלכה (ע"פ הספרי⁵⁵) שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, היינו, במקום כזה שלולי התורה אין בו שלום, ואין דרך אחרת לפעול בו שלום כי אם ע"י המשכת התורה כפי שהיא בבחי' שעשועים גוי' לפניו⁵⁶, ולמעלה יותר, ובאופן שבחינה זו תומשך למטה בארץ התחתונה שאין למטה הימנה. ועי"ז נמשכת למטה ברכת הוי' בקיום התומ"צ באופן דהולך ומוסיף ואור, עד שיקויים היעוד⁵⁷ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דבר, שבעוה"ז התחתון יהי נראה כח הפועל בנפעל, ולמעלה יותר, שיהי נראה פי הוי', ולמעלה יותר, שיהי נראה העצמות ומהות (באופן שיכול להיות נראה), ובקרוב ממש, ע"י מעשינו ועבודתינו (כדיוק לשון רבינו הזקן⁵⁸), מעשינו, מלשון מעשין על הצדקה⁵⁹, ועבודתינו, מלשון עבודת עבד במס"נ לאדונו, שמתבטל ממציאיתו לגמרי, וכל מציאותו היא שעל ידו נתמלא רצון האדון ועד לתאות האדון שנתאוה להיות לו דירה בתחתונים. ומעשינו ועבודתינו בכל זה מביאים את הגאולה האמיתית ע"י משיח צדקנו, כפי שכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מ"ת, אך עיקר הגילוי יהי בביאת משיח צדקנו ובאלף השביעי⁶⁰, בעגלא דידן.

- 49) כתר שם טוב סימן קיא'. הוספות סימן רכז.
 וש"נ.
 50) פש"א (שם ע' תשמב [ע' איד]).
 51) יתרו יט, כ.
 52) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.
 53) סוף הלי' תנוכה.
 54) נשא ו, כג. וראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך.
 55) ישעי' מ, ה. וראה תורת חיים תצוה שכת, ב.
 המשך תער"ב ח"ב ע' תתקלה ואילך [ח"ד ע' אירסט ואילך].
 56) רפ"ז. וראה גם ד"ה והי' עקב תשמעון
 תשכ"ד (תו"מ סה"מ אב ס"ע קפח ואילך).
 57) ראה בית יוסף לטור יו"ד סרמ"ח. וראה
 סה"מ תרע"ח ע' קכא. תרצ"ט ע' 191.
 58) תניא פל"ו ובהגהה שם.